

Date: 21st January-2026

KOMPARATIV PEDAGOGIKANING XALQARO VAZIFALARI

Zohidova Aziza, Narinbayeva Ulbosn

UMFT universiteti, Pedagogika-23 yoʻnalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada komparativ pedagogika fanining shakllanishi, uning xalqaro miqyosdagi vazifalari va zamonaviy taʼlim tizimlarini rivojlantirishdagi oʻrni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda turli mamlakatlar taʼlim tizimlarini qiyosiy oʻrganish orqali ilgʻor pedagogik tajribalarni aniqlash, ularni milliy taʼlim amaliyotiga moslashtirish masalalari yoritiladi. Maqolada cheklangan miqdordagi ishonchli ilmiy manbalarga tayangan holda mualliflik tahlili ustuvor oʻrin egallaydi.

Kalit soʻzlar: komparativ pedagogika, taʼlim tizimi, xalqaro tajriba, qiyosiy tahlil, pedagogik islohotlar.

KIRISH. Zamonaviy globallashuv sharoitida taʼlim tizimlari oʻrtasidagi oʻzaro aloqalar tobora kuchayib bormoqda. Turli mamlakatlarda amalga oshirilayotgan taʼlim islohotlari, pedagogik yondashuvlar va oʻqitish metodlari bir-biri bilan taqqoslanmoqda hamda eng samarali tajribalar ommalashtirilmoqda. Aynan shu jarayonda komparativ pedagogika muhim ilmiy soha sifatida namoyon boʻladi.

Komparativ pedagogika taʼlim tizimlarini qiyosiy oʻrganish orqali ularning umumiy va oʻziga xos jihatlari aniqlashga xizmat qiladi. Bu fan sohasi nafaqat taʼlim tizimlaridagi farqlarni tavsiflaydi, balki ularning kelib chiqish sabablari, rivojlanish tendensiyalari va natijalarini tahlil qilish imkonini beradi. Bray tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda komparativ pedagogika taʼlim siyosatini ilmiy asoslashda muhim metodologik vosita ekanligi taʼkidlanadi [1, 19]. Ushbu fikrni davom ettirar ekanmiz, qiyosiy tahlil taʼlim sohasida xolis va asoslangan qarorlar qabul qilishga yordam berishini koʻrish mumkin.

Komparativ pedagogika XIX asr oxiri – XX asr boshlarida mustaqil fan sohasi sifatida shakllana boshlagan. Dastlab u xorijiy taʼlim tizimlarini tavsiflash va umumiy maʼlumot berish bilan cheklangan boʻlsa, keyinchalik chuqur tahliliy yoʻnalishga ega boʻldi. Noah va Eckstein tadqiqotlarida komparativ pedagogikaning asosiy vazifasi taʼlim tizimlarini qiyoslash orqali ularning rivojlanish qonuniyatlarini aniqlashdan iborat ekanini koʻrsatib beriladi [2, 41]. Ushbu yondashuvni mazmunan davom ettirsak, qiyosiy tahlil taʼlim jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarning universal yoki milliy xarakterga ega ekanini aniqlash imkonini beradi.

Komparativ pedagogika fanining mohiyati taʼlimni ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy omillar bilan uzviy bogʻliq holda oʻrganishdan iborat. Har bir mamlakat taʼlim tizimi uning tarixiy rivoji, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy ehtiyojlari asosida shakllanadi. Phillips va Schweisfurth taʼkidlaganidek, taʼlim tizimlarini qiyosiy oʻrganishda ushbu omillarni inobatga olmaslik notoʻgʻri xulosalarga olib kelishi mumkin [3, 57]. Ushbu fikrni davom

Date: 21st January-2026

ettirar ekanmiz, komparativ pedagogika faqat ta'lim modellarini emas, balki ularning ijtimoiy kontekstini ham chuqur tahlil qilishni talab etishini ko'ramiz.

Shuningdek, komparativ pedagogika xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Turli davlatlar o'rtasida ta'lim sohasida tajriba almashish, qo'shma tadqiqotlar olib borish va pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida ushbu fan muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Mualliflik kuzatuvlariga ko'ra, qiyosiy yondashuv talabalarda tanqidiy fikrlash va global dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi.

Komparativ pedagogikaning xalqaro vazifalari zamonaviy ta'lim tizimlarining o'zaro bog'liqligi va globallashtirish jarayonlari bilan bevosita aloqador. Ushbu fan sohasi turli mamlakatlarda shakllangan ta'lim modellarini qiyosiy o'rganish orqali umumiy tendensiyalarni aniqlash va milliy ta'lim siyosatini takomillashtirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan qaraganda, komparativ pedagogika nafaqat nazariy fan, balki amaliy qarorlar qabul qilishda muhim ilmiy asos hisoblanadi.

Komparativ pedagogikaning asosiy xalqaro vazifalaridan biri — **ta'lim tizimlarining rivojlanish qonuniyatlarini aniqlashdir**. Turli davlatlarda olib borilayotgan ta'lim islohotlarini tahlil qilish orqali ularning muvaffaqiyatli yoki samarasiz jihatlari aniqlanadi. Bray ta'kidlaganidek, qiyosiy tadqiqotlar ta'lim sohasidagi islohotlarning tasodifiy emas, balki muayyan ijtimoiy va iqtisodiy omillar bilan bog'liqligini ochib beradi [1, 24]. Ushbu fikrni davom ettiradigan bo'lsak, komparativ pedagogika ta'lim tizimida yuzaga kelayotgan muammolarni chuqurroq anglashga va ularni tizimli hal etishga yordam beradi.

Yana bir muhim xalqaro vazifa — **ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash va ommalashtirishdir**. Turli mamlakatlarda samarali natija bergan o'qitish metodlari, baholash tizimlari va ta'limni boshqarish modellari qiyosiy tahlil orqali o'rganiladi. Phillips va Schweisfurth tadqiqotlarida qayd etilishicha, komparativ pedagogika ilg'or tajribani to'g'ridan-to'g'ri ko'chirishni emas, balki uni mahalliy sharoitga moslashtirishni nazarda tutadi [3, 63]. Ushbu yondashuvni davom ettirsak, har bir ta'lim tizimi o'ziga xos bo'lgani sababli, xalqaro tajriba tanqidiy tahlil asosida qabul qilinishi lozimligini ko'ramiz.

Komparativ pedagogikaning xalqaro vazifalari orasida **ta'lim siyosatini ilmiy asoslash** alohida o'rin tutadi. Qiyosiy tadqiqotlar ta'lim sohasida qabul qilinayotgan qarorlarning uzoq muddatli oqibatlarini bashorat qilish imkonini beradi. Noah va Eckstein komparativ tadqiqotlar ta'lim siyosatida empirik dalillarga asoslangan yondashuvni shakllantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [2, 52]. Ushbu fikrni davom ettirar ekanmiz, ilmiy asoslangan ta'lim siyosati ta'lim sifatini oshirishda muhim omil ekanini ko'rish mumkin.

Shuningdek, komparativ pedagogika **xalqaro ta'lim hamkorligini rivojlantirish** vazifasini ham bajaradi. Turli mamlakatlar o'rtasida talabalar va o'qituvchilar almashinuvi, qo'shma ta'lim dasturlari va ilmiy loyihalar aynan qiyosiy tahlil natijalariga tayangan holda shakllantiriladi. Bu jarayonda UNESCO tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlar va tavsiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. UNESCO hisobotlarida ta'lim tizimlarini qiyosiy tahlil qilish global ta'lim maqsadlariga erishishda samarali vosita ekanligi qayd etiladi [4,

Date: 21st January-2026

18]. Ushbu fikrni davom ettirib aytish mumkinki, komparativ pedagogika xalqaro miqyosda ta'lim sohasidagi integratsiyani kuchaytiradi.

Bundan tashqari, komparativ pedagogika **talabalarda global va tanqidiy fikrlashni shakllantirish** vazifasini ham bajaradi. Qiyosiy yondashuv asosida ta'lim olgan talaba turli ta'lim tizimlarini bir-biri bilan solishtira oladi, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Mualliflik kuzatuvlariga ko'ra, bu jarayon talabalarning ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi va ularni kelajakdagi pedagogik faoliyatga puxta tayyorlaydi.

Zamonaviy ta'lim islohotlari sharoitida komparativ pedagogika strategik ahamiyat kasb etadi. Ta'lim tizimlari tezkor o'zgarayotgan global muhitda raqobatbardosh bo'lishi uchun boshqa mamlakatlar tajribasini chuqur tahlil qilish va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish talab etiladi. Shu ma'noda, komparativ pedagogika ta'lim islohotlarining mazmuni va yo'nalishini belgilashda muhim metodologik tayanch bo'lib xizmat qiladi.

Komparativ tadqiqotlar orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan mexanizmlar aniqlanadi. Masalan, o'quv dasturlarini kompetensiyaga yo'naltirish, baholashning shaffof tizimlarini joriy etish, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash kabi masalalar turli mamlakatlar tajribasi asosida qiyosiy tahlil qilinadi. Bray va hamkorlarining tadqiqotlarida komparativ pedagogika ta'lim islohotlarining samaradorligini baholashda muhim ilmiy asos ekanligi qayd etiladi [1, 31]. Ushbu fikrni davom ettirar ekanmiz, qiyosiy tahlil ta'lim sohasida sinov-xatolar yo'li bilan emas, balki ilmiy dalillarga tayangan holda qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

O'zbekiston ta'lim tizimi uchun komparativ pedagogikaning ahamiyati ayniqsa dolzarbdir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari xalqaro standartlarga moslashish, ta'lim sifatini oshirish va kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Shu jarayonda komparativ pedagogika ilg'or xorijiy tajribalarni tanqidiy tahlil qilish va ularni milliy sharoitga moslashtirish imkonini beradi. Phillips va Schweisfurth ta'kidlaganidek, xorijiy tajribani ko'r-ko'rona ko'chirish emas, balki uni ijtimoiy-madaniy kontekstga moslashtirish muhim ahamiyatga ega [3, 74]. Ushbu yondashuv O'zbekiston ta'lim tizimida barqaror va samarali islohotlarni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, komparativ pedagogika pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida ham muhim rol o'ynaydi. Talabalar turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan pedagogik yondashuvlar bilan tanishish orqali kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi. Mualliflik kuzatuvlariga ko'ra, qiyosiy yondashuv asosida tahsil olgan talabalar ta'lim muammolariga kengroq va tanqidiy nuqtai nazardan yondashishga o'rganadi. Bu esa ularning kelgusidagi pedagogik faoliyatida innovatsion fikrlash va moslashuvchanlikni ta'minlaydi.

Maqolada komparativ pedagogikaning xalqaro vazifalari, uning zamonaviy ta'lim tizimlarini rivojlantirishdagi o'rni va amaliy ahamiyati kengaytirilgan holda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, komparativ pedagogika ta'lim tizimlarini qiyosiy o'rganish orqali ularning rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash, ilg'or tajribalarni saralash va ta'lim siyosatini ilmiy asoslash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, komparativ pedagogika globallashtirish sharoitida ta'lim tizimlari o'rtasidagi muloqotni kuchaytiruvchi, xalqaro hamkorlikni rivojlantiruvchi va

Date: 21st January-2026

milliy ta'lim islohotlarini ilmiy asosda qo'llab-quvvatlovchi muhim fan sohasi hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimi uchun komparativ pedagogik yondashuvdan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada keltirilgan tahliliy xulosalar pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar va tadqiqotchilar uchun ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bray M., Adamson B., Mason M. *Comparative Education Research: Approaches and Methods*. – Hong Kong: Springer, 2007. – 444
2. Noah H.J., Eckstein M.A. *Toward a Science of Comparative Education*. – New York: Macmillan, 1969. – 214
3. Phillips D., Schweisfurth M. *Comparative and International Education: An Introduction to Theory, Method, and Practice*. – London: Bloomsbury, 2014. – 304
4. UNESCO. *Global Education Monitoring Report*. – Paris: UNESCO Publishing, 2020. – 512